



دعوای تأمین دلیل در رویه دادگاهها

حسین زینالی
وکیل دادگستری



فهرست کلی

۷.....	مقدمه
۱۱.....	معرفی و نمونه دادخواست دعوی تأمین دلیل
۴۵.....	دعوی تأمین دلیل در آرای دیوان عالی کشور
۷۳.....	دعوی تأمین دلیل در آرای دادگاهها
۱۱۹.....	دعوی تأمین دلیل در نشست‌های قضائی
۱۴۳.....	دعوی تأمین دلیل در نظریه‌های مشورتی
۱۵۵.....	دعوی تأمین دلیل در قوانین و مقررات قانونی
۱۶۷.....	منابع و مأخذ

فهرست جزئی

۷.....	مقدمه
۱۱.....	معرفی و نمونه دادخواست دعوی تأمین دلیل
۱۳.....	معرفی دعوی تأمین دلیل
۱۴.....	مبحث اول- تأمین دلیل و مصادیق انجام آن
۱۴.....	گفتار اول: تعریف تأمین دلیل و هدف از آن
۱۵.....	گفتار دوم: مصادیق استفاده از تأمین دلیل
۱۷.....	مبحث دوم- تشریفات درخواست تأمین دلیل
۱۷.....	گفتار اول: مرجع صالح
۱۹.....	مبحث سوم- اعتبار تأمین دلیل و موارد رد آن
۲۱.....	گفتار دوم: موارد رد درخواست تأمین دلیل
۲۲.....	دادخواست تأمین دلیل خسارت وارده به اتومبیل
۲۳.....	دادخواست تأمین دلیل خسارات وارده به منزل
۲۴.....	دادخواست تأمین دلیل در خرید مال غیرمنقول
۲۵.....	دادخواست تأمین دلیل انتقال به غیر
۲۶.....	دادخواست تأمین دلیل تبدیل مورد اجاره به محل فساد
۲۷.....	دادخواست تأمین دلیل تغییر شغل
۲۸.....	دادخواست تأمین دلیل با جلب نظر کارشناس در مورد تغییر شغل محل کسب

۲۹.....	دادخواست تأمین به دلیل تعدی و تفریط
۳۰.....	دادخواست تأمین دلیل تخلیه ملک مورد اجاره به علت انقضای مدت
۳۱.....	دادخواست تأمین دلیل در عدم تکمیل تعمیرات
۳۲.....	دادخواست تقاضای تأمین دلیل اسناد و مدارک موجود در دفترخانه
۳۳.....	دادخواست تقاضای تأمین دلیل به لحاظ تخریب ملک
۳۴.....	دادخواست تأمین دلیل مبنی بر ارزش گذاری ملک و سرقفلی
۳۵.....	دادخواست تأمین دلیل با جلب نظر کارشناس متخصص حوزه حسابداری
۳۶.....	دادخواست تأمین دلیل با جلب نظر کارشناس در مورد تغییر شغل محل کسب
۳۷.....	دادخواست تأمین دلیل تعدی و تفریط
۳۸.....	دادخواست تأمین دلیل تخلیه ملک مورد اجاره به علت انقضای مدت
۳۹.....	دادخواست تأمین دلیل در عدم تکمیل تعمیرات
۴۰.....	تأمین دلیل در خصوص تعداد چک‌ها و مبالغ آن با امضانات مورد ادعای شرکت
۴۱.....	دادخواست تأمین دلیل به جهت ارزیابی و قیمت گذاری حق کسب و پیشه
۴۲.....	دادخواست تأمین دلیل انتقال و فروش و واگذاری عین مستأجره به غیر
۴۳.....	نمونه قرار تأمین شورا
۴۵	دعوای تأمین دلیل در آرای دیوان عالی کشور
۴۷.....	مبحث اول: آرای اصراری دیوان عالی کشور
۴۷.....	۱. عدم کفایت ادله بر انتساب اتلاف
۶۳.....	۲. لزوم احضار طرف در تأمین دلیل ناظر به موارد غیر فوری است.
۶۵.....	مبحث دوم: آرای شعب دیوان عالی کشور
۶۵.....	۳. تأمین دلیل برای مطالبه خسارت مادی
۶۸.....	۴. تأمین دلیل برای مطالبه اجرت‌المثل
۷۱.....	۵. تأمین دلیل تغییر شغل از فروش لوازم یدکی به تعمیرگاه اتومبیل
۷۳	دعوای تأمین دلیل در آرای دادگاه‌ها
۷۵.....	مبحث اول: آرای دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر
۷۵.....	۱. تأمین دلیل احداث حمام و دستشویی و حفر یک حلقه چاه و بالکن در ملک استیجاری
۷۶.....	۲. احراز انتقال منافع عین مستأجره به غیر از طریق کارشناس
۷۷.....	۳. عدم احتساب استشهادیه به‌عنوان دلیل
۸۰.....	۴. پذیرش اعاده دادرسی با ارائه سند مکتوب
۸۳.....	۵. تأمین دلیل تخلف و مطالبه وجه التزام عقد اجاره
۸۵.....	۶. دعوای تسلیم ملک قبل از تنظیم سند رسمی با تأمین دلیل
۸۸.....	۷. تأمین دلیل و مطالبه خسارت از شهرداری علی‌رغم واگذاری به پیمان کار

- مبحث دوم: قراردادهای کارشناسی تأمین دلیل ۹۲
۱. تأمین دلیل برآورد خسارت وارده بر ساختمان ۹۲
 ۲. کارشناسی حق سرقفلی از طریق تأمین دلیل ۹۴
 ۳. تأمین دلیل تغییر شغل محل سرقفلی ۹۶
 ۴. تأمین دلیل عدم تخلیه مغازه ۹۷
 ۵. تأمین دلیل اسناد و مدارک رهنیه و طریقه فک آن ۹۸
 ۶. تعیین مترآز و حقوق مکتسبه مستأجر ۱۰۴
 ۷. تأمین دلیل نحوه نقل و انتقال ملک ۱۰۵
 ۸. تأمین دلیل یک باب ساختمان ۱۰۶
 ۹. تأمین دلیل عدم پیشرفت ساخت و ساز ۱۰۸
- مبحث سوم: آرای دادگاههای انتظامی قضات ۱۱۱
۱. ارزش تأمین دلیل ۱۱۱
 ۲. رعایت تشریفات آمره در تأمین دلیل ۱۱۲
 ۳. صورت‌برداری از اشیاء در تأمین دلیل ۱۱۳
 ۴. تشخیص فوریت تأمین دلیل ۱۱۳
 ۵. تأمین دلیل برای حفظ معاینات و مشاهدات است. ۱۱۳
 ۶. تأمین دلیل بدون حضور طرف مقابل هم غیابی تلقی نمی‌شود. ۱۱۴
 ۷. تشخیص فوریت تأمین دلیل با دادرس است. ۱۱۵
 ۸. عدم اجرای تأمین دلیل به واسطه ممانعت صاحب منزل ۱۱۵
 ۹. تأمین دلیل مبنی بر استماع شهادت شهود بدون حضور طرف جایز نیست. ۱۱۶
 ۱۰. تأمین دلیل بدون احضار طرف در موارد فوری ۱۱۷
 ۱۱. استماع شهادت شهود به‌عنوان تأمین دلیل ۱۱۷
- دعوی تأمین دلیل در نشست‌های قضائی ۱۱۹**
۱. دادگاه صالح برای رسیدگی به تأمین دلیل ۱۲۱
 ۲. تقاضای تأمین دلیل بدون معرفی خوانده ۱۲۱
 ۳. تقدیم درخواست تأمین دلیل و دستور موقت در اوراق دادخواست ۱۲۲
 ۴. تکلیف دادگاه در ارتباط با استرداد دادخواست تأمین دلیل ۱۲۳
 ۵. ابلاغ نظر کارشناس به خوانده در موارد تأمین دلیل ۱۲۳
 ۶. مطالبه خسارت بر اساس پرونده تأمین دلیل و نظر کارشناس ۱۲۴
 ۷. درخواست تأمین دلیل در دعوی تخلیه مورد اجاره ۱۲۶

۸. عدم جواز دستور ورود به منزل جهت اجرای قرارهای تأمین دلیل یا خواسته ۱۲۷
۹. رسیدگی به دلایل و تشخیص و انطباق آن با اوضاع و احوال محقق موضوع ۱۲۸
۱۰. تأثیر نظر کارشناس در دعوی مطالبه خسارت ناشی از انفجارات اکتشافی معدن ۱۳۰
۱۱. تأمین دلیل عدم انجام تعهد در مهلت تعیین شده ۱۳۳
۱۲. آثار ممانعت موجر از پرداخت مبلغ ودیعه یا قرض الحسنه ۱۳۵
۱۳. تأمین دلیل خسارات وارده به اتومبیل زیان دیده ۱۳۸
۱۴. تکلیف دادگاه در رسیدگی به قرار تأمین دلیل و استرداد آن از سوی متقاضی ۱۳۹
۱۵. زمان درخواست تأمین دلیل ۱۴۰
۱۶. تکلیف تأمین دلیل در محل در بسته ۱۴۰
- دعوی تأمین دلیل در نظریه های مشورتی ۱۴۳**
۱. ارزش دلایل منعکس در صورت مجلس تأمین دلیل ۱۴۵
۲. هزینه دادرسی دعوی غیرمالی و درخواست تأمین دلیل و تأمین خواسته ۱۴۶
۳. اظهار نظر مبنی بر تحقیق از شهود، معاینه محل، ارجاع به کارشناسی صدور قرار تأمین دلیل ۱۴۶
۴. صدور رأی با استناد به نظریه کارشناسی در ضمن اجرای قرار تأمین دلیل ۱۴۷
۵. الزام قانونی مبنی بر رعایت مقررات کارشناسی در تأمین دلیل ۱۴۸
۶. ارزش دلایل منعکس در صورت مجلس تأمین دلیل ۱۴۸
۷. دلایلی که خارج از موارد مقرر در قانون اقامه شده اند ۱۴۹
۸. تأمین دلیل برای حفظ آن است ۱۵۰
۹. درخواست تأمین دلیل ضمن دادخواست ۱۵۱
۱۰. تأمین دلیل در صورت ممانعت طرف ۱۵۱
۱۱. شرایط درخواست تأمین دلیل ۱۵۳
- دعوی تأمین دلیل در قوانین و مقررات قانونی ۱۵۵**
- از قانون آیین دادرسی مدنی ۱۵۷
- از قانون وصول برخی از درآمدهای دولت ۱۶۳
- از قانون روابط موجر و مستأجر ۱۳۵۶ ۱۶۴
- از قانون شوراهای حل اختلاف ۱۶۵
- منابع و مأخذ ۱۶۷

مقدمه

معمولاً رویه عملی دادگاه‌ها در استنباط از قوانین و مقررات در جهت انطباق با مصادیق واقعی تا حدودی با آنچه در کلاس‌های تئوریک دانشگاه‌ها به دانشجویان حقوق آموزش داده می‌شود متفاوت است البته روند آموزشی و طریق ارائه مطالب در کلاس‌های درسی هم به شکلی است که برای طی مراحل تحصیلی صرف مطالعه و پاسخ به سؤالات به صورت تئوری و بدون تطبیق با مصادیق عملی کفایت می‌کند. به این ترتیب معمولاً چون امکان انجام کار عملی حین تحصیل در دانشگاه برای دانشجویان این رشته وجود ندارد فارغ‌التحصیلان وقتی مشغول به کار می‌شوند با کمبود آگاهی و اطلاعات از رویه قضائی و شیوه استدلال و استنباط عملی دادگاه‌ها مواجه هستند؛ لیکن اهمیت آگاهی از رویه قضائی با اشتغال به کار و فعالیت بر هیچ فارغ‌التحصیل حقوقی پوشیده نیست. بی‌تردید تنها منبع آموزش عملی وکالت، قضاوت و به‌طور کلی رشته حقوق، قبل از حضور عملی در دادگاه‌ها و جلسات رسیدگی، رویه‌های قضائی می‌باشد؛ به عبارت دیگر، مطالعه تصمیمات، پرسش و پاسخ‌ها و اختلاف‌نظرهای کسانی که هر روز به صورت عملی در حال انطباق قوانین با مصادیق واقعی هستند می‌تواند اطلاعات کاربردی و عملی را در اختیار خوانندگان قرار دهد.

اگرچه فارغ‌التحصیلان حقوق بیش از سایرین به مطالعه رویه قضائی نیازمند هستند؛ اما هیچ قشری از جامعه بزرگ رشته حقوق قضائی بی‌نیاز از مطالعه و تحقیق و تفحص در این حوزه علمی نمی‌باشد؛ زیرا رویه قضائی در واقع محرک رشته حقوق است که دائم در حال تغییر و تحول می‌باشد و غفلت از این حوزه موجب عقب‌ماندگی از علم واقعی حقوق و جامعه حقوقدانان خواهد شد. از این رو ناشران تخصصی این حوزه، هر کدام به طریقی نسبت به



جمع‌آوری و انسجام‌بخشی به مطالب و موضوعات راجع به رویه قضائی اقدام می‌کنند که انتشارات چراغ دانش نیز در همین راستا و برای انجام بخشی از وظایف فرهنگی خود در نظر دارد نسبت به تدوین و جمع‌بندی مطالب رویه قضائی به صورت منظم و منحصر به فرد با ویژگی‌های مخصوص برای هر دعوا طی یک کتاب جداگانه به صورت کاربردی و با دسترسی آسان به مطالب هر دعوا اقدام نماید لذا در راستای تأمین این هدف، مجموعه‌ای از کتاب‌ها تحت عنوان کلی «دعوای... در رویه دادگاه‌ها» که شامل موارد زیر است تدوین و تألیف خواهد شد:

۱. آراء وحدت رویه^۱؛

۲. آرای اصراری؛

۳. آراء شعب دیوان عالی کشور

۴. آراء دادگاه‌های بدوی و تجدیدنظر؛

۵. نشست‌های قضائی؛

۶. نظریه‌های مشورتی؛

۷. قوانین و مقررات مرتبط با موضوع؛

۸. نمونه دادخواست و معرفی دعوا.

در این مجموعه سعی شده است رویه قضائی کشور در خصوص هر دعوا به صورت منسجم و منظم گردآوری شود تا وکلا، حقوقدانان و قضات محترم در مراجعه به رویه قضائی در کمترین زمان به بهترین وجه مطالب مطلوب خود را یافته و استفاده نمایند. با توجه به تعدد بسیار آراء دادگاه‌ها (دادگاه بدوی و تجدیدنظر) در برخی موارد حداکثر سعی بر آن بوده از موارد متفاوت آراء صادره در موضوع نمونه در قسمت رأی آورده شود و همچنین

۱. این دعوا رأی وحدت رویه ندارد.



در سایر موارد؛ مثل آراء وحدت رویه، آراء دیوان عالی کشور، موارد مرتبط به موضوع ذکر شده است تا با توجه به اهمیت این آراء مورد استفاده خوانندگان و مراجعه‌کنندگان عزیز قرار گیرد.

مختصر ویژگی‌های کتاب:

۱. تدوین و گردآوری منظم و منسجم تمام مطالب مربوط به دعوا؛

۲. تقسیم‌بندی موضوعی برای هر کدام از مطالب؛

۳. ارائه معرفی دعوا و نمونه دادخواست در اول مجموعه؛

۴. ذکر عنوان برای هر مطلب به صورت خلاصه در فهرست؛

۵. دسترسی سهل و آسان به مطلب دلخواه در کمترین زمان.

«گروه پژوهشی» انتشارات مفتخر خواهد شد از تجربیات، آراء و سایر مطالب حقوقی موجود نزد اساتید، وکلا، حقوقدانان و سایر همکاران در راستای مفیدتر شدن مجموعه در چاپ‌های بعدی استفاده نماید. لذا موجب خرسندی خواهد بود که خوانندگان عزیز از هر صنف ضمن ارسال انتقادات و پیشنهادات خود در مورد هر کدام از موضوعات به صورت (کتبی یا از طریق ایمیل یا تلفنی) ما را در پربار کردن مجموعه حاضر یاری فرمایند.

مدیر مسئول انتشارات

یک هزار و سیصد و نود و شش

فصل اول

معرفی و نمونه دادخواست دعوی تأمین دلیل

معرفی دعوی تأمین دلیل^۱

هنگامی که حق در معرض تجاوز قرار گیرد به شکل دعوا طرح می‌شود و دادگاه فقط می‌تواند از دعوایی حمایت کند که مقرون به دلیل باشد چون اثبات دعوا محتاج دلیل است؛ لذا مدعی حق باید آن را با دلیل اثبات کند گاهی در هنگام عدم تعرض به حق دلیل کافی بر محافظت از آن قابل دسترسی است؛ اما زمانی که حق مورد نظر در معرض تجاوز قرار گرفت، صاحب حق با فقدان دلیل روبه‌رو می‌شود مگر اینکه از قبل پیش‌بینی لازم را کرده و دلایل سابق را محفوظ داشته و حفظ دلایل تنها از راه **تأمین دلیل** میسر می‌باشد. طرح دعوا بدون دلیل ممکن است موجب مسئولیت مدنی خواهان شده و به محکومیت او به پرداخت خسارات دادرسی منجر شود؛ بنابراین زمانی که اشخاص ذی‌نفع احتمال دهند که در آینده استفاده از دلایل و مدارک دعوای آنان از قبیل تحقیق محلی و کسب اطلاع از مطلعین و استعلام نظر کارشناسان یا دفاتر تجاری یا استفاده از قرائن و امارات موجود در محل و یا دلایلی که نزد طرف دعوا یا دیگری است با مشکل روبه‌رو خواهد شد می‌تواند از دادگاه یا شورای حل اختلاف درخواست تأمین آن را بنماید. مقصود از تأمین در این موارد فقط ملاحظه جمع‌آوری و صورت‌برداری از این‌گونه دلایل می‌باشد.^۲

۱. هرچند تأمین دلیل را نمی‌توان دعوا محسوب کرد و صرفاً کارشناسی دلایل و حفظ آنها می‌باشد؛ لیکن به خاطر هدف این مجموعه ها (کتاب در رویه دادگاه‌ها) که تعلیم عملی شیوه درخواست و اخذ تأمین است آن به صورت دعوا توضیح می‌دهیم.

۲. ماده ۱۴۹ قانون آیین دادرسی مدنی.

مبحث اول - تأمین دلیل و مصادیق انجام آن

گفتار اول: تعریف تأمین دلیل و هدف از آن

تأمین دلیل در لغت به معنای ایمن کردن و حفظ کردن است. دلیل عبارت آن از امری است که اصحاب دعوا برای اثبات یا دفاع از دعوا به آن استناد می‌نمایند و در اصطلاح حقوقی، تأمین دلیل عبارت است از محافظت دلایل موجود برای امکان استفاده از آن در آینده.

هدف از تأمین دلیل حفظ دلیل است و میزان ارزش آن با تشخیص دادگاه تعیین می‌شود. تأمین دلیل اقدامی پیشگیرانه است و حتی می‌توان در قالب دستور موقت درخواست تأمین دلیل کرد. ارزش هر آنچه صورت‌برداری می‌شود یا نظر کارشناسی در خصوص آن اخذ می‌شود یا از شهود تحقیق می‌شود از لحاظ ماهوی نسبت به دعوای مورد نظر خواهان در تأمین دلیل مورد نظر نیست. صرف تأمین دلیل از ادله مورد نظر، دلیل حقانیت استفاده‌کننده از این دلایل در دعوای مربوط نیست. درخواست تأمین دلیل به صورت کتبی یا شفاهی انجام می‌شود. قید درخواست در فرم چاپی دادخواست ماهیت آن را تغییر نمی‌دهد تنها در صورتی که تأمین دلیل از طرف ذی‌نفع درخواست شود، قابل پذیرش است.

مطابق ماده ۱۴۹ قانون آیین دادرسی مدنی، تأمین دلیل عبارت است از ملاحظه و صورت‌برداری از دلایل و مدارک هرگاه شخصی احتمال دهد که دلایلی وجود دارد در صورتی که بخواهد در دادگاه اقامه دعوی نماید در آینده دسترسی به آن‌ها دشوار یا مشقت‌بار خواهد شد یا دسترسی به آن‌ها به‌طور کلی از بین خواهد رفت و فعلاً هم برای طرح دعوا یا استفاده

از این دلایل آماده نمی‌باشد و هدف این است که این دلایل فعلاً در جای امنی محفوظ بماند اعم از اینکه این دلایل در اختیار خود وی باشد یا نزد طرف دعوی آینده یا شخص ثالث باشد. در این صورت بهترین راه تأمین دلیل است هرچند تأمین دلیل برای حفظ و صورت‌برداری از ادله است و اینکه تا چه حدی قاطع دعوا باشد بستگی به نظر قاضی رسیدگی‌کننده خواهد بود.

گفتار دوم: مصادیق استفاده از تأمین دلیل

به‌طور کلی در مورد هر حقی که دلایل و مدارکی وجود دارد و حق مورد تعرض قرار گرفته یا خواهد گرفت و نیاز به حفظ دلایل می‌باشد می‌توان تأمین دلیل کرد و هرچند مصادیق استفاده از تأمین دلیل نامحدود است؛ لیکن به بعضی از مصادیق که استفاده از تأمین دلیل در مورد آن‌ها در عمل پرکاربرد است اشاره می‌کنیم:

۱. اگر اتومبیلی با اتومبیل شما تصادم و خسارت وارد کرده است و طرف شما حاضر به پرداخت خسارت نیست در این موقع می‌خواهید که خسارت وارده برآورد شود تا اگر خواستید بعداً از طریق طرح دعوا، خسارت را وصول کنید در موقع محاکمه، خسارت معلوم باشد.

۲. اگر شما مستأجر ملکی هستید و پس از انقضاء مدت اجاره جهت عدم تعلق خسارت و اجرت‌المثل و مطالبه مبلغ ودیعه خود، تخلیه و خالی بودن عین مستأجره را صورت‌مجلس و تأمین دلیل می‌کنید.

۳. اگر به هر دلیلی پس از اتمام قرارداد مستأجر خانه مسکونی را تخلیه و موجر حاضر به پذیرش نباشد مستأجر می‌تواند به شورای حل اختلاف محل سکونت خود مراجعه و درخواست تأمین دلیل در زمینه تحویل کلید بنماید.

۴. اگر با یک شخص یا سازنده‌ای قرارداد مشارکت در ساخت داشتید؛ لیکن ایشان به‌موقع به تعهدات قراردادی مبنی بر تخریب یا ساخت واحد... یا یک قسمت از آپارتمان یا مجتمع عمل ننموده است می‌توانید آن را تأمین نمایید.

۵. اگر شما مالک ملک باشید و مستأجر دارای حق سرقفلی و حق کسب و پیشه و تجارت مشمول قانون ۱۳۵۶ بدون اجازه شما محل را به ثالث انتقال یا اجاره داده است می‌توانید این تخلف را تأمین نمایید.

۶. اگر شما مالک ملک محل سرقفلی باشید و مستأجر بدون اجاره شما تغییر شغل یا تعدی و تفریط نموده است می‌توانید این تخلف را تأمین نمایید.

۷. اگر شما نیازمند رونوشت از اسناد و مدارکی هستید که در نزد بانک یا دفترخانه یا ارگان دولتی است می‌توانید از طریق تأمین دلیل اسناد را تأمین و تحصیل نمایید.

۸. اگر شما می‌خواهید یک وسیله نقلیه یا لوازم صنعتی را تحویل بگیرید؛ ولی دارای معایب و نواقصی است می‌توانید این معایب و نواقص را تأمین نمایید.

۹. اگر شما خواهان ارزیابی و قیمت‌گذاری حق سرقفلی یا حق مالکیت یا مالی باشید می‌توانید از مرجع ذی‌صلاح درخواست تأمین نمایید.

۱۰. اگر اقدامات شهرداری یا دارایی یا هر ارگان دولتی مانند انشعاب آب جوی به شما خسارتی وارد کرده، می‌توانید آن خسارت را تأمین نمایید.

۱۱. اگر شما اتومبیلی را به اجاره واگذار نمودید و مستأجر نسبت به آن تعدی و تفریط نموده یا با آن تصادف کرده، می‌توانید وضعیت (خسارت) ایجاد شده را تأمین نمایید.